

A SZOCZIALIZMUS ÉS A MAGÁNTULAJDON.

— Harmadik közlemény. —

A kollektivismus es a magántulajdon.

Egészen más nézetekre bukkanunk azonban akkor, ha Marx-nak »Das Kapital« című munkáját lapozgatjuk, a mely munka a »munkás bibliája« büszke címet nyerte.

Hogy Marxnak és követőinek — az úgynevezett »kollektivistáknak« — a magántulajdonnal szemben tanúsított maguk-tartását megismerhessük, röviden meg kell emlékezni Marx elméletéről, melyet az értéktöbblet keletkezéséről felállított.

Marx szerint — a mint ezt különben Smith Ádám is állította — értékadó erővel csak a munka bír. Minden jav értékét az a munka szabályozza, melyet arra a javra fordítottunk. Minthogy a munkát különféle használati értékek előállítására fordítják — előáll a csere. Ennek közvetítője a pénz. Ennek a cserének folyamata képletileg így fejezhető ki

$$W-G-W^I$$

$W = \text{Ware} = \text{áru}$
 $G = \text{Geld} = \text{pénz}.$

Itt tehát $W = W^I$ a csereértékre nézve. Csak a használati érték más.

De előfordulnak olyan cserék is, midőn pénzért vesznek árut, hogy azért ismét pénzt kapjanak Ennek képlete

$$G-W-G^I.$$

Itt természetesen $G < G^I$, mert ellenkező esetben az egész művelet egészen céltalan lenne; azaz

$$GI = G + SG.$$

Ilyen esetben a pénz tőkélül szerepel. Azon többlet, melyet a forgalmi proccessus folytán a tőke szerez: a többletérték (Mehrwerth).

Ez azonban csak akkép lehetséges, ha a pénz oly áru beszerzésére fordítatik, mely értéket teremteni képes, és ez a munka.

A munkaerőnek, mint árunak árát — épen úgy mint minden más árúét — annak termeléséhez szükséges munkaidő határozza meg. Ha ahhoz, hogy a munkaerő, mint áru termeltessek, azaz hogy a munkás munkaképessége fentartassék, szaporodása biztosíttassék — napi 6 órai munka kívánatos, akkor ennyi egyúttal a bér is, a mit a vállalkozó fizet.

Azonban ez a 6 óra nem jelöli ama értéket, melyet a munkás, kit 6 órával díjaznak, munkájával a munkaadónak szerez. A munkaadó azon lesz, hogy a munkaidőt mindég meghosszabbítsa és a munkást 6 óra helyett például 12 óráig fogja dolgoztatni. És a mit a munkás ez alatt a 6 óra alatt dolgozik, az a tőkés nyereségét fogja képezni.

Azonban ez a nyereség akként is szerezhető, hogy a technikai haladás következtében azoknak az árúknak az ára, melyekre a munkásnak szüksége van, leszáll; úgy, hogy életfentartásukat az eddigi 6 órai munka helyett 3 órai munkával is megszerezhetnék.

A magántulajdon oka annak, hogy az »ehernes Lohngesetz« elfoglalja birodalmát. Az ipar jelenlegi fejlettsége kevés kézben összpontosítja a termelés eszközét. Magát ezt az összpontosítást azonban a magántulajdon teszi lehetővé. A munkás, ha az éhhaláltól menekülni akar, kénytelen — a kereslet és kínálat örök törvényei szerint — leszállani a termelési költségekig. Mindég többen lesznek, kik munkaerőt kínálnak; mindég kevesebben, kik a másik két termelési tényező birtokában vannak.

Marx és követői tehát a tőke és föld felett való magántulajdonban találják a jelenlegi gazdasági rendszer hibáit.

Kitűnik ez abból a tervezetből is, melyet pártprogrammal való elfogadás végett az Erfurtban 1891. októberében tartott szociáldemokrata nagygyűlésen a »Neue Zeit« szerkesztősége bemutatott. Ennek egy szakasza így hangzik:

»Das Privateigenthum an Produktionsmitteln ist ehedem das Mittel gewesen, dem freien Arbeiter den Besitz seines Produktes zu sichern. Heute ist dieses selbe Eigenthumsrecht zum Mittel geworden Bauern, Handwerker und Kleinhändler zu expropriiren und die Nichtarbeiter — Kapitalisten, Grossgrundbesitzer — in den Besitz des Produkts der Arbeiter zu setzen. Nur die Verwandlung des kapitalistischen Privateigenthums an

Produktionsmitteln — Grund und Boden, Rohstoffe, Werkzeuge, Maschinen, Verkehrsmittel — in gesellschaftliches Eigenthum und Umwandlung der Warenproduktion in socialische für und durch die Gesellschaft betriebene Produktion, kann es bewirken, dass der Grossbetrieb und die stets wachsende Ertragsfähigkeit der gesellschaftlichen Arbeit für die bisher ausgebeuteten Klassen aus einer Quelle des Elends und der Unterdrückung, zu einer Quelle der höchsten Wohlfart und allseitiger, harmonischer Vervollkommniss werde.«

A felhozottakból kitűnik az is, hogy a Marx-féle szocializmusról nem lehet elmondani, hogy az a magántulajdont teljesen elveti. Mert ellenkezőleg elismeri a magántulajdont minden jav felett, a mely nem tőke. Csak a föld és a tőke felett való magántulajdont helyteleníti, mert szerinte ez oka és eszköze annak, hogy a munkás véres verejtékének eredménye a tőkések zsebébe folyik.

A kollektivizmus szerint — figyelembe véve Schaffle die Quintessenz des Sozialismus című művét — a jövő képe akként alakulna, hogy a termelési tényezők ketteje: a föld és a tőke, közös kollektív tulajdont képeznének, és így ahhoz, hogy valaki a termelés eredményében részesedjék, más czim, mint a munka nem léteznék.

Természetes azonban, hogy még mielőtt a munkaeredmény szétosztásra kerülne, abból le kellene vonni az egyes közintézmények fenntartására szükséges költségeket, valamint azokat a kiadásokat, melyek a kollektív termelési eszközök jókarbantartására és esetleges kiegészítésére szükségesek.

Ezen levonások megtörténte után mindenki munkájához képest részesednék a munka eredményében, önként értetődik, hogy ennek a részesedésnek tárgya csakis fogyasztási cikk lehet, mert a tőkének privát kézbe való jutása már elvileg ki van zárva.

Az ekképen osztályrészül jutott elfogyasztható termény fölött mindenki magántulajdont nyer.

Hogy itt a praktikus kivitelben némi nehézségek fognak felmerülni azért, mert képzelhetők oly javak, melyek hol tőkék, hol nem — az kétségtelen. Azonban az elv praktikus keresztülvitelének nehézsége, annak mint teóriának méltatásánál figyelembe nem vehető.

Van egy ismeretes szálló ige, melyet Proudhonnak tulaj-

donítanak, de a melyet Marx auktoritása is fedez: »Eigenthum ist Diebstahl.«

Nem kell elfelednünk, hogy a szocialisztikus ideál megvalósításának eszköze az osztályharcz. És a harcz főretegében nincsen idő arra, hogy hosszas fejtegetéseket lehessen elmondani, Ott kevés bötüvel sokat kell fölírni arra a lobogóra, mely alá a híveket gyűjteni akarják.

A szálló igék a szélvész gyorsaságával terjednek, míg a tudományos fejtegetések ólomlábon járnak. »A tulajdon lopás« is ilyen röpke szó, melynek helyes értelmezéséhez — vagyis ahhoz, hogy azt úgy értelmezzük mint Marx — föltétlenül szükséges a Marx műveinek ismerete.

Azt már láttuk, hogy Marx nem tart minden tulajdont lopásnak, mert a maga épségében fenn kívánja tartani a fogyasztásra alkalmas javak felett a csorbíthatlan magántulajdont.

Marx továbbá csak objektíve nevezi a tulajdont — mely alatt csakis a magántulajdon érthető — lopásnak, a mennyiben nézete szerint az, mint az alapja a kapitalisztikus gazdasági szervezetnek, eszköze és oka a munkás sanyarú helyzetének. Azonban épen nem vádolja szubjektíve lopással az egyest, mert nagyon jól tudja azt, hogy a fenálló szervezet közepette az egyes kényszerítve van tőkék gyűjtésére és illetőleg a rendszer nyújtotta előny kimerítésére, mert ha azt nem teszi, versenyképtelenné lesz; összetiporják.

Nem az egyest vádolja meg, de a szervezetet, a melyen belül az egyes szükségszerűen csak akképen cselekedhetik, a mint cselekszik; hacsak nem akarja azt, hogy a gép tovább forgó kerekei az ellenkező porszemet összemorzsolják.

Arra a kérdésre már most, hogyan alakulna át a mai kapitalisztikus társadalom »anarkikus« versenyével és a tőkék feletti magántulajdonával kollektív szocialisztikus társadalommá, a Marxizmus avval felel, hogy ő a tulajdonosokat szívesen »kisajátítja«, hacsak azok abba beleegyeznek.

Kártalanítás fejében azonban természetesen csak fogyasztási cikket avagy esetleg azokra szóló utalványt adhat.

Ennek logikus következménye pedig az lenne, hogy a leggazdagabb családok is néhány emberöltő után reá szorulnának a munkára, mint a jövedelem egyedüli forrására, mert a fogyasztási cikkeket tőkésíteni nem lehet.

Idézzük Schäffle szavait: »Geviss ist kein stärkeres Attentat auf die Geldaristokratie ersonnen worden, als die Ausschliessung

privater Produktionsmitteln und privater Rentenquellen aus dem Rechtssystem.»

Egyáltalán nem felel meg tehát a valóságnak amaz igen elterjedt nézet, hogy a Marx-féle szocializmus vagyis a »kollektivizmus« a tulajdonnak és különösen a magántulajdonnak teljes negációját foglalja magában.

Vizsgáljuk meg ezután, vajjon az a magántulajdon, melyet a kollektivizmus a fogyasztási cikkek tekintetében megenged, teljes valódi tulajdonjog-e vagy pedig tartalom nélküli üres váz csupán.

Schäffle a jövedelem szabad felhasználásának négy módját különbözteti meg; és pedig:

1. elfogyasztást,
2. a megtakarítást,
3. a jövedelemnek vagy egyes részeinek másokra való átruházását, a visszafizetés kötelezettségének kikötése mellett,
4. az elajándékozást.

Ezeket az eseteket sorra kell venni és azt kell megvizsgálni, vajjon az egyén nincsen-e és nem lesz-e a szocialisztikus államban ebben a tekintetben jobban megszorítva, mint a kapitalisztikus társadalomban.

1. A fogyasztás tekintetében misem korlátolja az egyest, hogy jövedelmét akképen és oly módon használja fel, a mint azt épen kénye-kedve tartja, mert a kollektivizmus épen a fogyasztás céljából engedi meg a magántulajdont. Természetes, hogy a köz java mint most, úgy akkor is néminemű korlátokat vonni fog.

2. A megtakarítást és az ennek következtében beálló magántulajdonalakítást, mi sem zárja ki. Nem zárja ki pedig azért, mert a magántulajdon tárgyát többé sem a föld, sem a tőkék nem képezhetik. Csak fogyasztási cikkek: ruhák, élelmiszerek, könyvek, és ily ingóságok stb. képezhetik annak tárgyát. Ezek pedig a nagy vagyon összehalmozódását és így újabb egyenlőtlenségek létrehozását azért nem fogják elősegíteni, mert annak következtében, hogy a tőkék feletti magántulajdon megszűnt és a kölesönzés ki van zárva, előállott az az állapot, melyet Aristoteles-szel úgy jelezhetünk: »a vagyon nem fiadzik többé.«

A megtakarítás lehetőségének kérdése közvetlenül átvezet az örökösödés kérdéséhez, mely a mai magántulajdonjoggal szoros összefüggésben áll.

Schäffle nézete szerint azokból az elvekből, melyek Marx műveiben foglaltatnak épenséggel nem következhetik az örökösödés eltörlése, mert — tekintettel a tőke kollektív jellegére — a fogyasztási cikkekre vonatkozó örökösödési jog igen csekély jelentőségű.

Schäfflének ezt a nézetét helyesnek kell fölismerni, és véleményünk szerint mi sem akadályozhatja a kollektivizmust abban, hogy az örökösödési jog fenntartását nyíltan és ünnepélyesen proklamálja. Tennie kellene ezt pedig annál is inkább, mert az örökösödési jog teljes eltörlésével oly térre — a család szentélyébe — lép, a mely téren még a legjózanabb elvek is terméketlen talajba hullanak, mihelyest azok ridegek és ha azokat nem hevíti át az, mi a családi életnek éltető meleget kölcsönöz: a szeretet.

Ismételten hangsúlyozni kell, hogy a termelés eszközeinek örökléséről szó nincs és nem is lehet, mert azok magántulajdon tárgyát nem képezik. És így csakis a fogyasztásra alkalmas javakról lehet szó, melyek egyikéhez vagy másikához; egy-egy bútordarabhoz vagy csecse-becséhez talán drága emlékek fűzik az utódot és a melyeknek tőle való elvételét mivel sem lehetne indokolni.

A fogyasztás és megtakarítás teljes szabadsága előfeltétele a családi élet szabadságának és tisztaságának.

A kollektivizmus őrizkedik áltól, hogy a család intézményét érintse; legyen az továbbra is olyan szentély, hová be nem hat s be ne hatolhasson az élet vásári zaja.

3. A kölcsönt, mint kamatozó kölcsönt kizártnak kell tekinteni. Tőkék kölcsönzéséről szó sem lehet, mert hiszen tőkék feletti magántulajdon itt nincsen

Fogyasztási kölcsönök nem léteznek azért, mert bizonyos fokig az állam maga is ad ilyen kölcsönt a jövőben szolgáltatandó munkára — kamat nélkül. Ha pedig valakinek az állam már nem ad több kölcsönt, akkor az illető már nem hitelképes és így a magánosoktól sem kaphatná meg azt.

Az állam pedig azért fog adhatni előleget, mert bizonynyal lesznek olyanok is, kik nem veszik át az összes nekik járó javakat, melyeket munkabér fejében kapniok kellene, hanem a fölösleget javukra elkönyveltetik. Esetleg, ha az állam munkatalványokat bocsát ki, ezeket félrerakogatják.

Az ilyen megtakarítás lehetővé teszi a jövedelem koncen-

tráncióját magánczélokra, milyen például egy nagyobb szabású tanulmányút.

4. Az ajándékozás lehetőségét és szabadságát semmi sem korlátozza.

Az ajándékozás úgy tényleges javakban, mint munkajegyekben történhetik.

Mindezeket abban foglalhatjuk össze, hogy a kollektivizmus úgy elvileg, mint tényleg is elismeri a magántulajdont, csak hogy azt a kollektív tulajdon javára megszorítja.

A szocialis alapjogok és a tulajdon.

A mondottak után, ha célunkat csak hozzávetőleg is meg akarjuk közelíteni, vizsgálni kellene azt, hogy a szocializmusnak többi válfajai milyen álláspontot foglalnak el a magántulajdonnal szemben.

Azonban, ha a szocializmussal foglalkozó írók műveit lapozgatjuk, látni fogjuk, hogy milyen ellentétes és eltérő nézeteket vallanak, midőn a szocializmus egyes irányainak osztályozásáról szólanak. Olyannyira, hogy az egyes jobban kidomborodó irányoktól eltekintve, alig lehet oly kritériumokat találni, melyeknek alapján a további osztályozásokat megnyugvással eszközölni lehetne.

Figyelembevétel tehát ezt, két út áll előttünk, a melyen haladnunk lehet.

Az egyik az, hogy sorra vegyünk minden szocialista író, ki az eddig említett csoportokhoz nem tartozik és külön-külön kutassuk, mily nézeteket vall a tulajdonjog tekintetében.

A másik az, hogy kutathatjuk, vajjon nem lehetne-e oly általános eszmét vagy eszméket találni, melyek általánosságban minden szocialisztikus irányban fellelhetők és továbbá, váljon ezek az eszmék állanak-e viszonyban a magántulajdonnal és ha igen, minő ez a viszony?

Következőkben ezt az utóbbi utat követjük. Igaz ugyan, hogy itt azt az ellenvetést lehet tenni, hogy ezen az utón haladva rész helyett egészet kaptunk és előző fejtegetéseink úgyszólván feleslegesek.

Azonban a szocializmusnak az a két iránya, melylyel eddig foglalkoztunk; az agrárszocializmus és a kollektivizmus, fontosságuk tekintetében messze felülhaladják a többi irányokat és azért ennek a két iránynak a magántulajdonhoz való viszonyát külön és tüzetesebben kiemelni indokoltnak mutatkozott.

A francia forradalom az emberi jogok kiküzdését írta zászlajára. A szocializmus szintén küzd ilyen eredeti jogokért. Ezek a jogok azonban nem politikai, hanem gazdasági jogok.

Különösen három ilyen jogot lehet felsorolni, melyek egyikébe vagy másikába minden szocializmus kívánsága kell, hogy kicsúcsosodjék.

1. A jog a teljes munkaeredményre. Vagyis ama joga a munkásnak, hogy mindazt, a mit munkájával termelt, csorbítatlanul kapja ki.

2. A jog a léthez. Vagyis ama joga az embernek, melynél fogva követelheti, hogy szükségletei a javaknak létező mennyiségéhez képest kielégítést nyerjenek.

3. A jog a munkára. Vagyis azon jog, melynél fogva mindenki, a ki magánegyéneknél munkát nem kap, követelheti a köztől, hogy az őt munkával lássa el.

Mielőtt ezeknek az egyes jogoknak a magántulajdonhoz való viszonyát bonczolnók, ki kell emelni, hogy ez a három jog egymás mellett meg nem állhat soha. Míg az első kettő valódi szocialisztikus elv, az utolsó csak átmenetet jelez a kapitalisztikus államra. Mihelyest az első kettő közül bármelyik is megvalósul, a munkára való jog felesleges.

A léthez való jog lényegileg kommunisztikus jellegű, mert nem foglal mást magában, mint azt az elvet: mindenki tevétségéhez képest, mindenkinek szükségletéhez képest. Nem tévesztendő tehát össze az úgynevezett »szegényjoggal« mely szerint a munkaképtelen ember a köz részéről való eltartásra tarthat igényt.

(Folytatása a jövő számban.)

Dr. Flórián Károly.